GENEZA I ISTOTA PAŃSTWA

1. Podaj dwa przejawy przymusowego charakteru państwa:
   a) *państwo posługuje się przymusem, aby skłonić obywateli do przestrzegania prawa;*
   b) *przynależność do państwa nie jest dobrowolna.*
2. Czym jest obywatelstwo? *To więź prawna między państwem a obywatelem.*
3. Wymień cztery sposoby nabywania obywatelstwa obowiązujące w różnych państwach świata:
   a) *Zasada prawa krwi - w wyniku urodzenia się z rodziców będących obywatelami danego kraju. Jest to konstytucyjna zasada obowiązująca w Polsce.*
   b) *Zasada prawa ziemi - w wyniku narodzin na terytorium państwa.*
   c) *Zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem danego państwa.*
   d) *Naturalizacja - nadanie przez właściwy organ państwowy.*

3a. Obywatelstwo polskie można nabyć:
   a) *z mocy prawa* – Konstytucja RP mówi o zasadzie prawa krwi (ius sanguini) - Dziecko nabywa – mocy prawa – obywatelstwo polskie przez urodzenie z rodziców, z których co najmniej jedno posiada obywatelstwo polskie, bez względu na miejsce urodzenia dziecka w Polsce czy za granicą.
   b) *nadania obywatelstwa przez Prezydenta RP*
   c) *uznania za obywatela polskiego* - W drodze uznania, o obywatelstwo polskie będą mogli ubiegać się cudzoziemcy zamieszkujący w Polsce na podstawie określonych zezwoleń, którzy w toku długoletniego legalnego pobytu w Polsce zintegrowali się ze społeczeństwem polskim, znają język polski, mają zapewnione mieszkanie i źródła utrzymania, respektują polski porządek prawny oraz nie stanowią zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa, a w szczególności uchodźcy, osoby bez obywatelstwa, dzieci oraz małżonkowie obywateli polskich oraz osoby polskiego pochodzenia. Postępowanie w sprawie o uznanie za obywatela polskiego będzie toczyło się w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania administracyjnego. Od decyzji wojewody (działającego jako organ I instancji) służyć będzie stronie odwołanie do organu II instancji, którym jest Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji. Natomiast decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji może zostać zaskarżona do sądu administracyjnego.
   d) *przywrócenia obywatelstwa polskiego* - Obywatelstwo polskie będzie przywracane na mocy decyzji administracyjnej ministra właściwego do spraw wewnętrznych i Administracji, wydanej na wniosek osoby zainteresowanej.
   e) *Zasada terytorium/ius soli* - Zasada ta ma zastosowanie, gdy dziecko urodzi się lub zostanie znalezione na terytorium RP, a oboje rodzice są nieznani lub obywatelstwo ich jest nieokreślone, bądź nie mają żadnego obywatelstwa. Dziecko takie z mocy prawa nabywa obywatelstwo polskie.

4. W jaki sposób może dojść do utraty obywatelstwa w Polsce:
Utrata obywatelstwa może nastąpić na skutek *jego zrzeczenia się (jest to wyraz woli tej osoby). Żadna instytucja państwa polskiego nie może pozbawić obywatela polskiego jego obywatelstwa.*
5. Podaj dwa szczególne przypadki związane z posiadaniem obywatelstwa:
   a) *ludzie mają podwójne obywatelstwo, czyli są obywatelami dwu państw,*
   b) *ludzie nie mają obywatelstwa żadnego państwa, utracili je np. w wyniku wojen lub zmian terytorialnych. Takie osoby określa się mianem bezpaństwowców (apatrydów).*
6. Podaj definicję aparatu państwowego.
Aparat państwowy to zespół powiązanych ze sobą organów państwowych.
7. Podaj definicję organu państwowego.
Organ państwowy to osoba lub grupa osób, które działają w imieniu państwa na mocy prawa.
8. Organy państwowe ze względu na rodzaj zadań można podzielić na:
   1) *prawodawcze – organy władzy ustawodawczej, tworzą prawo, np. sejm, senat*
   2) *administracyjne – organy władzy wykonawczej, realizują postanowienia organów ustawodawczych i zarządzają państwem, np. Rada Ministrów, prezydent*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

3) *sądownicze – sądy i trybunały rozstrzygające spory prawne na podstawie obowiązującego prawa, np. Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu*
4) *kontrolne – kontrolują i oceniają działalność innych organów państwa, np. Najwyższa Izba Kontroli*

10. Wyjaśnij na czym polega koncepcja teistyczna genezy państwa:

Koncepcja teistyczna zakłada, że państwo powstało dzięki działaniu siły nadprzyrodzonej, zamiarowi Bożemu. Modyfikacją tej doktryny jest koncepcja św. Tomasza z Akwinu, który twierdził, że od Boga pochodzi idea władzy, natomiast konkretne państwa to dzieła ludzi. Ta koncepcja była popularna w monarchiach absolutnych i stanowiło uzasadnienie dla nieograniczonej władzy monarchy, jako pochodzącej od Boga. Każde wystąpienie przeciwko władzy traktowano w związku z tym jako grzech.

11. Wyjaśnij na czym polega koncepcja umowy społecznej genezy państwa:

Koncepcja umowy społecznej zakłada, że państwo jest rezultatem umowy pomiędzy członkami społeczeństwa lub między społeczeństwem a władzą oraz neguje tezę o Boskim pochodzeniu władzy. Istnieje wiele odmian tej koncepcji. Jej zwolennikami byli m.in. John Locke i Jean Jacques Rousseau.

12. Wyjaśnij na czym polega koncepcja marksistowska genezy państwa:

Koncepcja marksistowska zakłada, że państwo powstało w wyniku rozpadu wspólnoty pierwotnej, w której panowała wspólna własność narzędzi i środków, na klasy, co nastąpiło głównie w wyniku powstania własności prywatnej. Przewaga ekonomiczna pozwoliła klasom posiadającym własność zdobyć władzę. To doprowadziło do powstania państwa, które ma utrwalać panowanie klas posiadających. Twórcami tej teorii byli Karol Marks i Fryderyk Engels.

13. Wyjaśnij na czym polega koncepcja podboju przy omawianiu genezy państwa:

Koncepcja podboju i przemocy zakłada, że państwo jest konsekwencją podboju plemion słabszych przez silniejsze. W ten sposób narodził się podział na rządzonych i rządzących, a państwo jeszcze go utrwaliło. Zwolennikiem teorii podboju i przemocy był Ludwik Gumplowicz.

14. Ze względu na skład organy państwowe można podzielić na:
1) *jednoosobowe - podejmują decyzje jednoosobowo, np. prezydent*
2) *kolegialne (wieloosobowe) - podejmują decyzje kolegialnie przez uchwały, np. Rada Ministrów*

15. Określ okoliczności upadku państwa

Upadek państwa ma miejsce, gdy zanika suwerenna władza państwowa nad określoną ludnością i terytorium.

16. Powstanie państwa może nastąpić przez:
a. *utworzenie nowego państwa na terytorium niezależnym, na obszarach, które nie podlegają suwerenności żadnego państwa;*
b. *rozpad państwa na kilka mniejszych;*
c. *połączenie się kilku państw i utworzenie nowego państwa;*
d. *oderwanie się części terytorium państwa i utworzenie nowego.*

17. Upadek państwa może nastąpić przez:
1. *inkorporację, czyli włączenie jednego państwa do innego państwa lub państw;*
2. *rozpadnięcia się na kilka części;*
3. *połączenie dwóch lub więcej państw w jeden nowy organizm państwowy.*

18. Ze względu na sposób powoływania organy państwowe można podzielić na pochodzące:
1) *z wyboru np. sejm*
2) *z nominacji wyznaczone przez organ wyższy np. Prezes Najwyższej Izby Kontroli*
3) *dziedziczne np. monarcha*
4) *przez losowanie np. sędziowie pokoju w USA*

19. Ze względu na kompetencje terytorialne organy państwowe można podzielić na:
1. *centralne - ich kompetencje obejmują cały obszar państwa, np. sejm, Rada Ministrów*
2. *lokalne - ich kompetencje obejmują część państwa, np. wojewoda*

20. Obywatelstwo w prawie polskim jest regulowane aktami prawnymi takimi jak:
a. *Konstytucja RP*
b. *Ustawa o obywatelstwie polskim*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

FUNKCJE PAŃSTWA - SCHEMAT

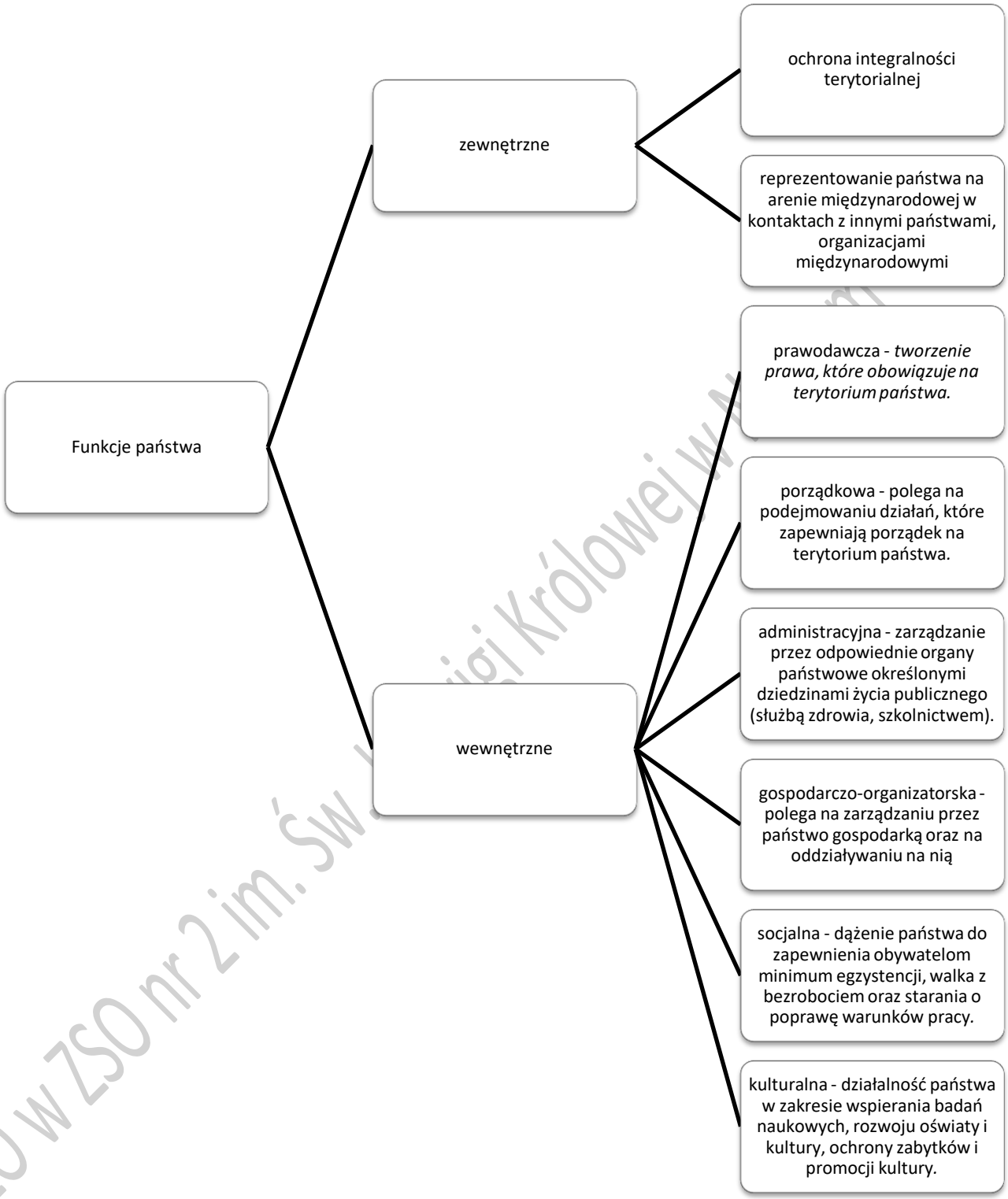

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

FUNKCJE PAŃSTWA - OPIS

23. Biorąc pod uwagę zasięg przestrzenny działalności państwa, można wyróżnić dwie jego funkcje:
    1) *Funkcje zewnętrzne - obejmuje aktywność międzynarodową państwa, stosunki z innymi państwami, działalność w organizacjach międzynarodowych, co ma na celu ochronę suwerenności zewnętrznej państwa.*
    2) *Funkcje wewnętrzne - obejmuje działania, które mają zagwarantować bezpieczeństwo i ład w kraju.*
24. Do realizacji funkcji zewnętrznych państwa należą służby takie jak m.in.:

1) *Służby dyplomatyczne*
2) *wojsko*

25. Do realizacji funkcji wewnętrznych państwa należą służby takie jak m.in.:
   a) *organy administracji,*
   b) *policja,*
   c) *prokuratura,*
   d) *sądy*
26. Na funkcje wewnętrzne państwa składają się:
   1) *prawodawcza*
   2) *porządkowa*
   3) *administracyjna*
   4) *gospodarczo-organizatorska*
   5) *socjalna*
   6) *kulturalna*
27. Działalność prawodawcza polega na: *tworzeniu prawa, które obowiązuje na terytorium państwa.*
28. Działalność kulturalna obejmuje: *działalność państwa w zakresie wspierania badań naukowych, rozwoju oświaty i kultury, ochrony zabytków i promocji kultury.*
29. Państwo liberalne swoje działania przejawia:
   a) *tworzy ramy do właściwego funkcjonowania gospodarki (np. zwalcza nieuczciwą konkurencję, ujednolica system miar i wag)*
   b) *w bardzo ograniczonym zakresie ingeruje w gospodarkę, podstawą funkcjonowania gospodarki jest zasada wolności umów*
   c) *nie ingeruje w rynek pracy*
30. Działalność porządkowa państwa polega na *podejmowaniu działań, które zapewniają porządek na terytorium państwa. Organami, które realizują tę funkcję. są sądy i policja.*
31. Działalność gospodarczo-organizatorska polega na *zarządzaniu przez państwo gospodarką oraz na oddziaływaniu na nią. Państwo stara się promować gospodarkę w świecie. chronić ją przed nieuczciwą konkurencją oraz stwarzać warunki do jej rozwoju. Istnieją trzy stanowiska dotyczące działalności gospodarczej państwa.*
32. Celami państwa, w którym występuje regulowana gospodarka rynkowa są:
   1) *budowa dobrobytu*
   2) *redystrybucja dóbr państwo odbiera część dochodów najbogatszym i przekazuje je najbiedniejszym*
   3) *przeciwdziała kryzysom gospodarczym*
   4) *ingeruje w rynek pracy zapobiega bezrobociu i tworzy miejsca pracy*
   5) *wspieranie rolnictwa*
33. Działalność administracyjna państwa to:
zarządzanie przez odpowiednie organy państwowe określonymi dziedzinami życia publicznego (służbą zdrowia, szkolnictwem).
34. Działalność socjalna to:
dążenie państwa do zapewnienia obywatelom minimum egzystencji, walka z bezrobociem oraz starania o poprawę warunków pracy.

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

Forma państwa - schemat

Forma państwa - sposób sprawowania władzy oraz organizowania życia politycznego i społecznego w państwie.

forma rządów - struktura najwyższych organów państwowych, ich wzajemne relacje i sposób powoływania głowy państwa

- republika - forma rządów, w której najwyższa władza należy do organu wybieranego na określony czas (kadencję) przez obywateli.
- monarchia - forma rządów, w której najwyższym organem jest monarcha (król, cesarz, sułtan, faraon), a ludność tworzy grupę poddanych. Monarcha swoją funkcję sprawuje najczęściej dożywotnio.

reżim polityczny - sposób rządzenia państwem, metody i techniki sprawowania władzy

- demokratyczne
- autorytarne
- totalitarne

ustrój terytorialny państwa - struktura terytorialna, zakres samodzielności władz lokalnych, podział kompetencji między władze centralne a lokalne

- jednolite
- złożone

Forma państwa - opis

36. Forma państwa to
sposób sprawowania władzy oraz organizowania życia politycznego i społecznego w państwie.
37. Formę państwa charakteryzuje się ze względu na:
    a) *formę rządów - struktura najwyższych organów państwowych, ich wzajemne relacje i sposób powoływania głowy państwa;*
    b) *reżim polityczny - sposób rządzenia państwem, metody i techniki sprawowania władzy;*
    c) *ustrój terytorialny państwa - struktura terytorialna, zakres samodzielności władz lokalnych, podział kompetencji między władze centralne a lokalne.*
38. Podział państw ze względu na formę rządów: republika, monarchia

REPUBLIKA

39. Republika to:
Forma rządów, w której najwyższa władza należy do organu wybieranego na określony czas (kadencję) przez obywateli.
40. Republiki można podzielić na:
    a. *arystokratyczne - władze wybierane są przez wąskie grupy, wyodrębniane ze względu na pochodzenie lub zamożność (występowały w przeszłości);*
    b. *demokratyczne - władze wybierane przez ogół obywateli (współczesne republiki europejskie, np. Polska, Niemcy, Francja).*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

MONARCHIA

41. Monarchia to
Forma rządów, w której najwyższym organem jest monarcha (król, cesarz, sułtan, faraon), a ludność tworzy grupę poddanych. Monarcha swoją funkcję sprawuje najczęściej dożywotnio.
42. Ze względu na sposób uzyskania władzy przez władcę monarchie można podzielić na:
   a) *monarchię dziedziczną - monarcha uzyskuje władze przez dziedziczenie (np. Wielka Brytania, Hiszpania);*
   b) *monarchię elekcyjną - monarcha uzyskuje władzę przez wybór (np. Rzeczpospolita w okresie nowożytnym).*
43. Monarchie ze względu na zakres władzy monarchy, można podzielić na:
   a. *nieograniczone - władza monarchy jest niczym nieograniczona;*
   b. *ograniczone - władza monarchy jest ograniczona przez konstytucję.*
44. Historyczne formy monarchii to:
a) ***despotyczna*** - *król sprawował pełnię władzy, był właścicielem całej ziemi w państwie, miał nieograniczoną władzę nad obywatelami, pełnił funkcję najwyższego kapłana, a niekiedy był uważany za istotę boską. Forma rozpowszechniona w starożytności, m.in. Egipt pod panowaniem faraonów.*
b) ***patrymonialna*** - *monarcha miał silną pozycję polityczną i ekonomiczną był właścicielem całej ziemi w państwie i mógł nią swobodnie dysponować, a jego władza miała sankcję religijną. Monarchia patrymonialna występowała we wczesnośredniowiecznej Europie.*
c) ***stanowa*** - *powstała w związku ze wzrostem politycznego i ekonomicznego znaczenia stanów. Władza monarchy w dalszym ciągu była bardzo silna, ograniczała ją jednak ogólnokrajowa reprezentacja stanów (Parlament, Stany Generalne). która miała uprawnienia opiniodawczo-doradcze. Monarchia stanowa narodziła się na przełomie XIII i XIV w. w Anglii i we Francji.*
d) **absolutna** - *monarcha ma całkowitą i niepodzielną władzę, nie podlega stanowionemu przez siebie prawu, bezpośrednio ingeruje w wiele dziedzin życia, a organy przedstawicielskie nie mają wielkiego znaczenia. Absolutyzm narodził się na początku XVII w. we Francji i w Anglii, a jego największy rozkwit przypadł na II połowę XVII i początek XVIII w.*
e) **konstytucyjna** - *kompetencje monarchy są ograniczone przez konstytucję, która przyznaje część uprawnień organom przedstawicielskim. Monarchiami konstytucyjnymi są np. Monako i Maroko.*
f) **parlamentarna** - *kompetencje monarchy są bardzo ograniczone. Najczęściej pełni on funkcje reprezentacyjne, czasami odgrywa rolę arbitra między poszczególnymi organami państwa. Jest to obecnie najpopularniejsza forma monarchii w Europie.*
45. Monarchiami parlamentarnymi są np.: *Wielka Brytania, Hiszpania, Belgia i Norwegia.*
46. Król Francji w latach 1643-1715 był najwybitniejszym przedstawicielem europejskiego absolutyzmu. Przypisuje mu się słynne stwierdzenie Ludwika XIV: „Państwa to ja".
47. Współczesne monarchie absolutne to: *Arabia Saudyjska, Watykan*
48. Uzasadnij, dlaczego Arabia Saudyjska jest monarchią absolutną:
Od chwili powstania Arabii Saudyjskiej w 1932 r. rządzi nią dynastia Saudów. Król sprawuje najwyższą władzę ustawodawczą, wykonawczą (pełni funkcję premiera) i sądowniczą, a także jest przywódcą religijnym. Państwo nie ma pisanej konstytucji, nie istnieje parlament, a działalność partii politycznych jest zakazana.
49. Współczesna elekcyjna monarchia absolutna to: *Watykan.*
50. Uzasadnij, dlaczego Watykan jest określany jako elekcyjna monarchia absolutna: *Najwyższa władza ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza należy do papieża wybieranego przez Kolegium Kardynałów. Członków Kolegium mianuje papież. Oprócz papieża ważną rolę w państwie odgrywa sekretarz stanu, który pełni funkcję premiera.*

REŻIM POLITYCZNY

51. Podział państw ze względu na reżim polityczny przedstawia się następująco: *państwa demokratyczne, autorytarne i totalitarne.*
52. Scharakteryzuj miejsce obywateli oraz charakter władzy w państwie autorytarnym:

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

Silna władza wykonawcza jest skupiona w rękach jednostki lub wąskiej grupy osób, parlamenty odgrywają drugorzędną rolę i są podporządkowane władzy wykonawczej. Społeczeństwo nie ma możliwości kontrolowania władzy, rządzący są uprzywilejowani. Udział obywateli w życiu społecznym jest sztuczny i poddany ścisłej kontroli. Istnieje rozwinięty aparat przymusu i represji.

53. Rządy autorytarne były sprawowane w wielu krajach Europy w okresie międzywojennym w: *Polsce (po 1926 r.), Rumunii, Hiszpanii, na Węgrzech.*

54. Scharakteryzuj miejsce obywateli oraz charakter władzy w państwie totalitarnym:
Państwo kontroluje wszystkie sfery życia społecznego, ma rozbudowany aparat represji i przymusu.
Państwo indoktrynuje swoich obywateli, istnieje jedna oficjalna doktryna państwowa, a interes jednostki jest podporządkowany interesowi państwa. Nie istnieje podział władzy, cała władza jest skupiona w rękach partii rządzącej i jej przywódcy. Działalność opozycyjna jest zakazana, a wobec przeciwników politycznych stosuje się terror.

55. Na podstawie posiadanej wiedzy historycznej podaj trzy przykładami państw totalitarnych istniejących w XX w.: *nazistowskie Niemcy i faszystowskie Włochy oraz komunistyczny Związek Radziecki.*

56. Podaj nazwy trzech państw, które w chwili obecnej są państwami totalitarnymi: *Korea Północna, Chińska Republika Ludowa, Kuba.*

Państwo demokratyczne

57. Scharakteryzuj miejsce obywateli oraz charakter władzy w państwie demokratycznym:
Istnieje podział władzy, władza ustawodawcza, wykonawcza i sądownicza są rozdzielone między różne organy, które się wzajemnie kontrolują. Obywatele mają możliwość kontrolowania władzy, rządzący nie są uprzywilejowani, wszyscy obywatele są równi wobec prawa.
Panuje szeroki zakres praw i wolności obywatelskich, takich jak wolność słowa, zgromadzeń, sumienia, które są zagwarantowane w konstytucji.

58. Podział państw ze względu na ustrój terytorialny kształtuje się następująco:
   a) *Państwa unitarne*
   b) *Państwa złożone*

59. Podaj definicję państwa unitarnego:
jednostki podziału terytorialnego nie mają samodzielności politycznej i są podporządkowane organom ogólnopaństwowym, na terenie państwa obowiązuje jednolity system prawa, obywatelstwo, system organów sądowych oraz prawodawczych

60. Podaj nazwy pięciu państw unitarnych: *Polska, Węgry, Szwecja, Dania, Holandia*

61. Odpowiedz na pytanie czy: „Czy w państwach unitarnych możliwa jest decentralizacja?”
Tak. Decentralizacja to przekazywanie kompetencji ze szczebla kierowniczego na niższe poziomy. W państwach zdecentralizowanych władze centralne nie mają uprawnień, aby wpływać na sprawy przekazane do kompetencji organów lokalnych, wąski zakres kompetencji pozostawiony organom ogólnopaństwowym.

62. Podaj definicję państwa złożonego:
części składowe państwa mają duży stopień samodzielności, m.in. posiadają własne organy prawodawcze, wykonawcze i sądownicze, ogólnopaństwowe instytucje zajmują się jedynie wybranymi dziedzinami wspólnego funkcjonowania państwa, np. polityką obronną, monetarną, ustawodawstwem karnym.

63. Podaj definicję federacji:
Jest to państwo, w którym jednostki podziału terytorialnego (stany, prowincje) mają określony prawnie zakres samodzielności politycznej i prawnej, nie mogą jednak wystąpić z federacji ani nawiązywać stosunków międzynarodowych.

64. Podaj przykłady federacji: *Stany Zjednoczone, Szwajcaria i Niemcy.*

65. Podaj definicję konfederacji: *Konfederacje to luźny związek suwerennych państw powołany dla realizacji określonych celów (np. obronnych), państwa członkowskie przekazują część swoich uprawnień wspólnym organom.*

66. Podaj przykład konfederacji: *Wspólnota Niepodległych Państw*

67. Podaj dwa historyczne rodzaje unii państw:

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

a. *unia personalna - państwa mające wspólnego władcę, pozostające jednak odrębnymi organizmami państwowymi, np. unia polsko-węgierska z 1440 r.*
b. *unia realna - związek państw posiadających nie tylko wspólnego władcę, ale i wspólne instytucje, w tym sejm, wojsko, monetę, np. Unia lubelska, unia polsko-litewska z 1569 r.*

Państwo laickie czy wyznaniowe?

68. Scharakteryzuj relacje państwo - Kościoły w państwach europejskich:
Potrzeba ustalenia zasad stosunku państwa do Kościołów wynika z faktu istnienia pluralizmu religijnego i światopoglądowego współczesnych społeczeństw europejskich. W państwach Europy występują trzy modele uregulowania relacji z Kościołami: model państwo wyznaniowego, radykalnie świeckiego oraz umiarkowanie świeckiego. Wspólnym elementem konstytucji współczesnych państw europejskich są gwarancje wolności myśli, sumienia i religii w wymiarze indywidualnym. Różnice odnoszą się do gwarancji uzewnętrzniania tych przekonań w życiu publicznym.
69. Podaj nazwy trzech modeli uregulowania relacji z Kościołami:
a) *model państwa wyznaniowego,*
b) *radykalnie świeckiego*
c) *umiarkowanie świeckiego.*
70. Przedstaw charakterystykę państwa wyznaniowego:
Państwo wyznaniowe jest ściśle powiązane z Kościołem. W konstytucji takiego państwa uznaje się uprzywilejowaną pozycję jednej religii bądź jednego z Kościołów. Kościół oficjalny jest finansowany z budżetu państwa i odgrywa w nim wiodącą rolę. Jest uprzywilejowany w stosunku do innych wspólnot religijnych, jednak jego wolność jest ograniczona. Gdy państwo gwarantuje wolność sumienia i wyznania wszystkim obywatelom, nie uznając jednak równouprawnienia Kościołów, mamy do czynienia z wyznaniowością otwartą. Państwo wyznaniowe jest najstarszym modelem relacji państwa z Kościołem.
71. W Europie państwami wyznaniowymi są: *prawosławne Grecja, Cypr; protestanckie Finlandia, Norwegia, Dania, Wielka Brytania; katolickie Malta, San Marino.*
72. Przedstaw charakterystykę państwo radykalnie świeckiego:
W modelu radykalnie świeckim obowiązuje rozdział Kościoła od państwa, to znaczy państwo jest neutralne wobec przekonań religijnych i światopoglądów obywateli. Neutralność światopoglądowa państw jest pojmowana w sposób negatywny, konstytucje gwarantują tylko swobody wyznaniowe w wymiarze indywidualnym, nie zawierają zaś takich gwarancji dla Kościołów jako instytucji.
W tego typu państwach istnieje zakaz uzewnętrzniania przekonań religijnych w życiu publicznym. Przykładami mogą być: wprowadzony w 2004 r. we Francji zakaz noszenia w szkołach oznak religijnych (jarmułek, chust muzułmańskich, dużych krzyży), zakaz nauki religii w szkołach czy zakaz odwoływania się przy tworzeniu nazw partii politycznych do religii.
Kolebką modelu państwa radykalnie świeckiego jest Francja. Model ten powstał w okresie Wielkiej Rewolucji Francuskiej w 1798 roku. W obecnym kształcie został wprowadzony na początku XX w. ustawą, na mocy, której Kościoły pozbawiono osobowości prawnej i nadano im formę stowarzyszeń.
73. Podaj nazwy dwóch państw, w których występuje model państwa radykalnie świeckiego: *Francja, Holandia*
74. Przedstaw charakterystykę państwa umiarkowanie świeckiego:
W modelu umiarkowanie świeckim obowiązuje rozdział Kościoła od państwa. Nie ma tu Kościoła oficjalnego, a państwo jest neutralne wobec przekonań religijnych. Świeckość państwa jest pojmowana w sposób pozytywny. Państwo szanuje niezależność Kościołów jako instytucji, a konstytucje gwarantują Kościołom swobodę działania i autonomię. W niektórych sprawach konstytucje przewidują nawet współpracę między państwem a Kościołami. Nie istnieją ograniczenia dotyczące uzewnętrzniania przekonań religijnych w życiu publicznym (nauka religii w szkołach, krzyż w polskim sejmie).
Model państwa umiarkowanie świeckiego narodził się w Niemczech. Został wprowadzony na mocy Konstytucji Weimarskiej z 1919 r., a następnie potwierdzony w Konstytucji RFN z 1949 r.
75. Podaj nazwy trzech państw, w których obowiązuje model państwa umiarkowanie świeckiego: *Austria, Hiszpania, Włochy, Polska*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

76. Relacje państwo - Kościoły w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem Konstytucji:
W Polsce obowiązuje model państwa umiarkowanie świeckiego. Relacje państwo - związki wyznaniowe reguluje Konstytucja RP. Gwarantuje ona:

a) równouprawnienie wszystkich związków religijnych;
b) bezstronność państwa wobec przekonań religijnych oraz swobodę ich uzewnętrzniania;
c) autonomię i niezależność względem siebie państwa i związków wyznaniowych;
d) współpracę państwa z Kościołami w sprawach ważnych społecznie.

*W Konstytucji zapisano również, że stosunki państwa z Kościołami określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych z przedstawicielami tych Kościołów. W wypadku Kościoła katolickiego relacje te reguluje **konkordat, czyli umowa międzynarodowa zawarta między państwem a Watykanem**. Obecnie Polska ma uregulowane ustawowo stosunki m.in. z Polskim Autokefalicznym Kościołem Prawosławnym, Kościołem Ewangelicko-Augsburskim, Kościołem zielonoświątkowym i Związkiem Gmin Żydowskich. Konkordat podpisano w 1993 r. (ratyfikowano go w 1998 r.).*

77. Scharakteryzuj relacje państwo - religia w krajach muzułmańskich:

*W przeciwieństwie do cywilizacji europejskiej w świecie islamu religia jest ściśle związana z państwem. Zgodnie z muzułmańską tradycją, zapoczątkowaną przez proroka Mahometa, władza świecka jest ściśle powiązana z duchową i pochodzi od samego Boga. W państwie nie istnieje podział na funkcje i instytucje świeckie i religijne (np. wojsko jest uważane za armię Allaha), a wszystkie dziedziny życia społecznego i prywatnego reguluje prawo religijne - **szariat**. Najdalej posunięty rozdział między państwem a islamem obowiązuje w Turcji, gdzie całe prawodawstwo zostało oparte na europejskich wzorcach świeckich, a w konstytucji zagwarantowano świeckość państwa. Na przeciwnym biegunie znajduje się Iran, w którym najwyższą władzę sprawują duchowni. Nie istnieje tam również świeckie sądownictwo wszystkie sprawy rozstrzygają sądy religijne, które wydają wyroki na podstawie szariatu. W podobny sposób jest zorganizowane sądownictwo w Arabii Saudyjskiej.*

W większości państw muzułmańskich związek między państwem a religią nie jest tak ścisły jak w Iranie. Władzę sprawują świeccy (monarchowie, prezydenci), którzy jednak na ogół łączą ze sobą cele religijne i polityczne. W konstytucjach wielu państw, nawet tych najbardziej liberalnych (np. Maroka), znajdują się zapisy o islamie jako religii państwowej. Można także znaleźć zapisy zezwalające na piastowanie najwyższych stanowisk w państwie tylko muzułmanom czy odwołujące się do szariatu jako podstawy prawa. Jednak w większości państw obok sądów świeckich funkcjonują także sądy religijne, które zajmują się sprawami małżeńskimi i spadkowymi.

Jednym z najbardziej zislamizowanych państw był Afganistan pod rządami skrajnego ugrupowania islamskiego talibów. Na podporządkowanym sobie terytorium zaprowadzili oni rządy szariatu, który interpretowali w sposób skrajny, zabraniając m.in. edukacji kobiet, słuchania muzyki i oglądania telewizji.

Państwo a gospodarka

78. Wymień funkcje państwa w gospodarce rynkowej:

a. *Funkcja alokacyjna*
b. *Przeciwdziałanie korupcji*
c. *Funkcja regulacyjna*
d. *Funkcja stabilizacyjna*

79. Scharakteryzuj funkcje państwa w gospodarce rynkowej:

a) Funkcja alokacyjna - *Polega na gospodarowaniu tymi dobrami i usługami, których rozdział bez interwencji państwa byłby niekorzystny dla społeczeństwa. Dotyczy to zwłaszcza dóbr publicznych, takich jak drogi, środowisko naturalne.*

b) Przeciwdziałanie korupcji - *Korupcja to wykorzystywanie stanowisk publicznych dla własnych korzyści. Ma ona negatywny wpływ nie tylko na życie społeczne i polityczne, ale też na gospodarkę. Narusza bowiem zasady wolnej konkurencji i zwiększa koszty prowadzenia działalności gospodarczej. Rola państwa polega na tworzeniu norm prawnych, które przeciwdziałają temu zjawisku.*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

c) Funkcja regulacyjna - *Polega na tworzeniu i utrzymywaniu warunków wolnej konkurencji między podmiotami gospodarczymi. Przejawia się m.in. w walce z monopolami, które zagrażają wolnej konkurencji.*
d) Funkcja stabilizacyjna - *Polega na walce z inflacją, bezrobociem i utrzymaniu wzrostu gospodarczego. Państwo dokonuje tego poprzez podnoszenie wydatków z budżetu, rozwój szkolnictwa oraz tworzenie dogodnych warunków dla działalności gospodarczej.*
e) Funkcja redystrybucyjna - *Polega na regulowaniu dochodów przedmiotów gospodarczych oraz łagodzeniu nierówności społecznych występujących w każdym społeczeństwie. Odbywa się to m.in. przez ustalanie płac minimalnych, politykę podatkową, regulację cen czy udostępnianie dóbr bezpłatnych (np. ochrona zdrowia, szkolnictwo).*

Interwencjonizm państwa w gospodarce

80. Podaj definicję interwencjonizmu państwowego: *Interwencjonizm zakłada aktywny udział państwa w życiu gospodarczym.*
81. Wymień organy państwa, które w Polsce wywierają wpływ na gospodarkę oraz sposób działania:
    a. *Sejm i Senat - ustanawiają podatki, uchwalają budżet, stanowią prawo gospodarcze;*
    b. *Prezydent - podpisuje budżet i inne ustawy gospodarcze;*
    c. *Rada Ministrów - opracowuje projekt ustawy budżetowej i realizuje budżet;*
    d. *Narodowy Bank Polski - centralny bank państwa, na jego czele stoi prezes powoływany przez sejm na wniosek prezydenta na 6 letnią kadencję;*
    e. *Rada Polityki Pieniężnej - organ Narodowego Banku Polskiego, składa się z przewodniczącego, którym jest prezes NBP oraz 9 członków wybieranych przez sejm, senat i prezydenta spośród wybitnych specjalistów do spraw finansowych. Rada realizuje politykę pieniężną państwa, m.in. ustala stopy procentowe;*
    f. *Najwyższa Izba Kontroli - nadzoruje gospodarność organów administracji państwowej, samorządów i przedsiębiorstw realizujących zadania państwowe*
82. Wymień zadania Narodowego Banku Polskiego
    1) *utrzymywanie stabilnego poziomu cen;*
    2) *wspieranie polityki gospodarczej rządu;*
    3) *gospodarowanie rezerwami dewizowymi;*
    4) *bankowa obsługa budżetu państwa (prowadzenie rachunków bankowych najważniejszych organów państwa);*
    5) *tworzenie warunków do rozwoju systemu bankowego;*
    6) *emisja pieniądza (m.in. wyłączne prawo do emisji Złotego, określanie jej wielkości).*
83. Wymień formy interwencjonizmu państwowego:
    1) *inwestycje państwowe*
    2) *dotacje*
    3) *regulacja cen*
    4) *protekcjonizm*
    5) *kontyngenty*
    6) *embargo*
    7) *ulgi i zwolnienia podatkowe*
    8) *subsydia*
84. Scharakteryzuj formy interwencjonizmu państwowego:
    1) *Inwestycjami państwowymi nazywamy nakłady finansowe dokonywane przez państwo. Mają one pobudzić koniunkturę i zmniejszyć bezrobocie. Przykładem takiego działania może być budowa autostrad.*
    2) *Dotacje to środki finansowe wypłacane przez rząd firmom i osobom prawnym. Współcześnie najczęściej dotuje się rolnictwo, eksport oraz przedsiębiorstwa, a czasem nawet całe gałęzie przemysłu o znaczeniu strategicznym dla państwa i całej gospodarki, np. górnictwo, przemysł stoczniowy.*
    3) *Regulacja cen - państwo może regulować wysokość cen niektórych towarów poprzez ustalenie:*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

ceny minimalnej – czyli najniższej ceny, po jakiej można sprzedawać dany towar (pozwala ustabilizować dochody producentów);
ceny maksymalnej – czyli najwyższej ceny, po jakiej można sprzedawać dany produkt (wprowadzana dla ochrony konsumenta).

4) *Protekcjonizm to ochrona rynku krajowego przed konkurencją z zagranicy poprzez ograniczanie importu i wspieranie eksportu. Środkami najczęściej wykorzystywanymi przez państwo są:*
cło - opłaty pobierane przez państwo na granicy przy imporcie towarów; podnoszą one cenę dóbr importowanych, co jest korzystne dla producentów krajowych;
5) *kontyngenty - maksymalna ilość danego towaru, jaką można sprowadzić z zagranicy;*
6) *embargo - zakaz importu określonych towarów lub wprowadzanie wysokich norm jakości dla towarów sprowadzanych z zagranicy;*
7) *ulgi i zwolnienia podatkowe dla eksporterów;*
8) *subsydia - dopłaty do towarów wysyłanych na eksport.*

85. Co obejmuje polityka fiskalna (budżetowa) - *obejmuje decyzje rządu dotyczące wydatków i wpływów budżetowych. Celem polityki fiskalnej jest przede wszystkim zwiększenie zatrudnienia, wzrost gospodarczy i stabilizacja cen. Jednym z najczęściej stosowanych przez państwo instrumentów polityki fiskalnej jest obniżenie podatków, które może się przyczynić do zwiększenia popytu na towary, wpływów budżetowych oraz wzrostu inwestycji.*
86. Na czym polega polityka pieniężna - *polega na regulowaniu podaży pieniądza na rynku w zależności od potrzeb gospodarki. Ilość pieniądza na rynku jest regulowana przez bank centralny i Radę Polityki Pieniężnej. Jednym z najczęściej wykorzystywanych instrumentów polityki pieniężnej są zmiany wysokości stóp procentowych (oprocentowania kredytów). Obniżanie stóp zwiększa podaż pieniądza na rynku, co powoduje pobudzenie koniunktury (wzrost popytu i produkcji). Natomiast podwyższenie stóp powoduje schładzanie koniunktury.*
87. Wymień pozytywne i negatywne skutki protekcjonizmu:

Pozytywne:

a. *zwiększenie zatrudnienia*
b. *zwiększenie zysków producentów krajowych*
c. *poprawa bilansu handlowego*

Negatywne:

a. *wzrost cen na rynku*
b. *ograniczenie dostępu społeczeństwa do niektórych produktów*
c. *niebezpieczeństwo odpowiedzi polityką protekcjonistyczną przez państwa, wobec których ją zastosowano (zniwelowanie ewentualnych korzyści)*

Zagadnienia polityki budżetowej

88. Podaj definicję budżetu państwa: *Budżet państwa to szczegółowy plan finansowy zawierający zestawienia liczbowe przewidywanych dochodów i wydatków ustalonych na określony czas w przyszłości. Posiada konkretną formę prawną – ustawa budżetowa. Budżet można w skrócie określić jako plan wydatków oraz sposób ich finansowania.*
89. Jakie formy może przybierać różnica między dochodami a wydatkami budżetu państwa:

A. *nadwyżki budżetowej, gdy wpływy są większe niż wydatki;*
B. *deficytu budżetowego, gdy wydatki przewyższają wpływy;*

90. W jaki sposób jest finansowany deficyt budżetowy:

Deficyt jest finansowany za pomocą tzw. długu publicznego, czyli zobowiązań finansowych zaciągniętych w bankach, u firm i obywateli, np. w postaci kredytów czy obligacji.

91. Podaj trzy współczesne rodzaje budżetów:

1. *budżet ogólny UE;*
2. *budżet państwa (uchwalany w formie ustawy budżetowej);*
3. *budżet jednostek samorządu terytorialnego (uchwała jednostki samorządu terytorialnego).*

92. Wymień funkcje budżetu:

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

1. *Fiskalna*
2. *Stymulacyjna*
3. *Redystrybucyjna*

93. Scharakteryzuj funkcje budżetu:

1) *Fiskalna - Polega na gromadzeniu dochodów budżetowych.*
2) *Stymulacyjna - Polega na wpływaniu na procesy gospodarcze poprzez stosowanie środków budżetowych, takich jak zmiany struktury wydatków, zmiany wysokości podatków.*
3) *Redystrybucyjna - Polega na podziale dochodu narodowego między obywateli*

94. Wymień przykładowe cele polityki budżetowej:

a) *ograniczanie lub hamowanie inflacji;*
b) *przyspieszanie wzrostu gospodarczego;*
c) *walka z bezrobociem i ubóstwem;*
d) *wyrównywanie poziomu życia ludności;*
e) *utrzymywanie równowagi bilansu płatniczego.*

95. Wymień zasady budżetowe i opisz je:

1) *Zasada uprzedniości - budżet jest opracowywany oraz uchwalany przed okresem obowiązywania;*
2) *Zasada równowagi budżetowej - dochody powinny pokrywać wydatki (w praktyce zasada bardzo trudna do zrealizowania);*
3) *Zasada roczności - budżet obejmuje rok (niekoniecznie kalendarzowy);*
4) *Zasada zupełności - budżet dotyczy wszystkich dochodów i wydatków państwa;*
5) *Zasada jedności - budżet powinien być ujęty w jednym zestawieniu (ustawa budżetowa);*
6) *Zasada jawności - budżet powinien być ogólnodostępny.*

96. Wymień źródła dochodów polskiego budżetu:

1) *Podatki*
2) *Cła*
3) *Wypłaty z zysku NBP*
4) *Akcyza*
5) *VAT*
6) *CIT*
7) *PIT*

97. Podatki to - *publicznoprawne, przymusowe, bezzwrotne pieniężne świadczenia o charakterze ogólnym, nakładane jednostronnie przez państwo. Uiszczony podatek nie podlega zwrotowi (wyjątek stanowi podatek nieprawidłowo obliczony lub nałożony niezgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi).*

98. Cła są - *formą podatku nakładanego na towary sprowadzone z zagranicy. W przeszłości dochody z ceł stanowiły znaczne źródło dochodów państwa. Obecnie w związku z liberalizacją polityki celnej, podpisanymi umowami międzynarodowymi lub przystąpieniem do Unii Europejskiej dochody z ceł maleją.*

99. Wypłaty z zysku NBP pochodzą z - *zainwestowanych za granicą rezerw walutowych oraz zmian kursu złotego w stosunku do dolara i euro.*

100. Podatki ze względu na sposób świadczenia można podzielić na:

a. *bezpośrednie - ściągane bezpośrednio z dochodów lub majątku płatnika*
b. *pośrednie - płacone przez konsumenta przy zakupie towaru*

101. Podatki ze względu na podmiot można podzielić na:

a. *podatki lokalne - pobierane przez władze lokalne*
b. *podatki o zasięgu krajowym - pobierane przez państwo*

102. Podatki ze względu na sposób ustalania można podzielić na:

1) *Progresywne - im wyższy dochód, tym większa stawka podatkowa*
2) *Liniowe - stawka podatkowa niezależna od dochodu*
3) *Dygresywne - im wyższy dochód, tym niższa stawka podatkowa*

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu

4) *Kwotowe - z góry ustalona kwota niezależna od dochodu*

103. PIT to *podatek dochodowy od osób fizycznych (PIT) nie są nim obłożone dochody z działalności rolnej (z wyjątkiem działów specjalnych produkcji rolnej), leśnej, darowizny i spodki podatek ma charakter progresywny, obecnie obowiązują trzy stawki podatkowe: 18%, 19%, 32% płacą go wszystkie osoby, które w danym roku uzyskały dochód wyższy od sumy określonej w ustawie*

104. CIT to *podatek dochodowy od osób prawnych płacony przez firmy, które uzyskują dochód z działalności gospodarczej z wyjątkiem działalności rolniczej i gospodarki leśnej obecnie stawka podatkowa wynosi 15% i 19%*

105. VAT to *podatek od usług oraz eksport towarów i usług towarów i usług płatnikami są przedsiębiorstwo, jednostki organizacyjne i osoby fizyczne, podstawowa stawka tego podatku wynosi 23%*

106. Podatek akcyzowy (akcyza) to *podatek nakładany na niektóre towary, w Polsce są nim obłożone m.in. paliwa, samochody, alkohol, wyroby tytoniowe, energia elektryczna, sól, perfumy.*

Stawka akcyzy jest określana procentowo i waha się od 25% do 100%

107. Kogo obowiązuje podatek od spadków i darowizn?

Obowiązuje osoby fizyczne, które nabyły własność rzeczy lub praw majątkowych tytułem spadku, darowizny, zasiedzenia i innych przewidzianych w ustawie tytułów, wysokość podatku zależy od wartości rzeczy i stopnia pokrewieństwa między spadkobiercą a spadkodawcą

108. Kto płaci podatek rolny - *płacony za posiadanie lub użytkowanie wieczyste gruntów rolnych wysokość stanowi równowartość 2,5 q żyta z 1 ha powierzchni*

109. Podatek leśny płacą - *właściciele lub użytkownicy wieczyści gruntów leśnych jego wysokość stanowi równowartość 0,22 m^3 drewna z 1 ha*

110. Podatek od czynności cywilnoprawnych - *przedmiotem opodatkowania są czynności cywilnoprawne (umowy) wymienione w ustawie, zmiany tych umów i orzeczenia sądów wysokość podatku dla każdej czynności określa ustawa*

111. Wydatki budżetowe można podzielić na:

a) *obligatoryjne (zdeterminowane) na ich pokrycie musi być przeznaczana w budżecie określona kwota, przykładem takich wydatków są subwencje dla samorządów i dotacje na ubezpieczenia społeczne (obecnie stanowią około 2/3 wydatków);*

b) *nieobligatoryjne (elastyczne) zalicza się do nich między innymi wynagrodzenia pracownicze i wydatki bieżące jednostek budżetowych (stanowią około 1/3 wydatków).*

112. Scharakteryzuj problem zadłużenia Polski po roku 1989:

W latach 70. XX w. władze z Edwardem Gierkiem na czele przystąpiły do programu modernizacji kraju dzięki środkom uzyskanym z kredytów zaciągniętych głównie w krajach kapitalistycznych. Plan zakładał spłatę kredytów towarami wyprodukowanymi w Polsce. Jednak zakończył się fiaskiem. Na inwestycje przeznaczono zaledwie 20% środków, przy czym część inwestycji okazała się zupełnie nietrafiona. Wobec braku popytu na polskie produkty jedynym sposobem na spłatę kredytów było zaciągnięcie nowych. Pogłębiało to zadłużenie państwa.

Po 1989 r. nowe władze rozpoczęły negocjacje z wierzycielami.

W 1991 r. podpisano umowę z Klubem Paryskim skupiającym przedstawicieli najbogatszych państw świata, na jej mocy zredukowano dług o 50% (głównie o odsetki). Natomiast w 1994 r. podpisano umowę z Klubem Londyńskim, skupiającym wierzycieli prywatnych. W myśl tej umowy zredukowano zadłużenie wobec nich o 45%. Podpisane umowy zakładały całkowitą spłatę zadłużenia wobec obu klubów do 2014 r.

Mimo redukcji od 1995 r. zadłużenie zagraniczne Polski znów zaczęło rosnąć. Ponad połowę tego zadłużenia stanowią kredyty zaciągnięte przez podmioty prywatne. Jednak pozostała część przypada na państwo, które finansuje dzięki nim transformację ustrojową i deficyt budżetowy.

II LO w ZSO nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Nowym Targu